

ДО
ЧЛЕНОВЕТЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,
НАЗНАЧЕНО СЪС ЗАПОВЕД № 3-РК-219/02.03.2016
НА РЕКТОРА НА НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д.ю.н. ВЛАДИМИР БОГДАНОВ ПЕТРОВ
преподавател по Гражданско и семейно право
в НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ, член на научно жури,
сформирано със Заповед № 3-РК-219/02.03.2016
на Ректора на НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ

Относно дисертационен труд на
ДИМИТЪР ИВАНОВ СТОЯНОВ, редовен докторант в
докторантска програма "Гражданско и семейно право" към
Департамент Право на НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ,
на тема "Придобивният способ по чл. 78 от Закона за
собствеността", представен за присъждане на
образователната и научна степен "доктор". Научна област 3
Социални, стопански и правни науки. Професионално
направление 3.6 Право. Научна специалност Гражданско и
семейно право

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ

I. Дисертантът Димитър Иванов Стоянов е роден на 29.10.1988 г. в София. Завършил е специалност "Право" в Юридическия факултет на СУ "Св. Климент Охридски" през 2012 г. с отличен успех 6.00 от държавните изпити и е придобил образователната степен "магистър по право" с професионална квалификация "юрист". Положил е изпит за юридическа правоспособност на 7.12.2013 г. След успешно издържан конкурсен изпит е зачислен като редовен докторант в докторантската програма по Гражданско и семейно право на Департамент Право на НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ въз основа на Заповед № 121 от 12.11.2013 г. на Ректора на НБУ за периода 1.10.2013-1.10.2016 г. с тема на дисертационния труд "Придобивният способ по чл. 78 от Закона за собствеността" и научен ръководител проф. д-р Методи Марков. Дисертантът е положил успешно предвидените по индивидуалния му план за обучение докторантски минимума и задачи. Въз основа на решение на Департаментния съвет от 8.12.2015 г. и на Факултетния съвет на Магистърски факултет на НБУ от 25.02.2016 г. е отчислен предсрочно с право на защита и е насочен към публична защита пред научно жури. От 2014 г. до сега Димитър Стоянов води семинарни занятия на студентите от специалност "Право" по дисциплините Гражданско право-обща част, Семейно и наследствено право и Вещно право. За учебната 2015-2016 г. е избран за хонорусан асистент по дисциплината Гражданско право-обща част в Юридически факултет на СУ "Св. Климент Охридски", където води упражнения пред две групи

студенти по специалността „Право“. В срока на докторантурата си е бил и програмен консултант в Департамент Право на НБУ. Димитър Стоянов е участвал с две свои студии в списването на Годишника на НБУ, Департамент Право, а именно „Обезщетяване на неимуществените вреди на гражданския ищец в наказателния процес“. – В: Год. НБУ, Дел. „Право“, [2013]. С. НБУ, 2014, с. 377-464 и „Необходими изменения в разпоредбата на чл. 78 ал. 2 от Закона за собствеността“. – В: Год. НБУ, Дел. „Право“, [2014]. С. НБУ, 2015, с. 243-315. Участвал е в няколко национални и международни научни конференции, организирани от наши и чужди висши училища (НБУ, ЮФ на СУ, Института по науките за държавата и правото към БАН, университета „Николае Тулеску“ в Букурещ, университета в Сегед и др.), на които е изнасял доклади по темата на дисертационния труд. Част от тях са публикувани у нас и в чужбина („Правна защита на добросъвестния приобретател на движими вещи а non domino – необходимост от хармонизация на уредбата в Европейския съюз“. – Сърв. право, 2014, № 4, с. 60-79; „The conflict between the legal interests of the original owner and the good faith acquirer of movables – a comparative overview of the solutions“. – В: Challenges of the Knowledge Society, Bucharest, 2015, 295-305. Също и в Lex et scientia, 2015, № 1, 93-107), а други са под печат.

II. Дисертационният труд на Димитър Стоянов на тема „Придобивният способ по чл. 78 от Закона за собствеността“ е в обем 493 страници с много богат научен апарат, включващ 455 съчинения, от които близо 180 труда на английски, немски и други чужди езици, както и над 1400 бележки под линия. Трудът е посветен на теоретически важни и с огромно практическо значение правни въпроси, свързани с добросъвестното придобиването на движими вещи и ценни книги на приносител, прехвърлени от неособственик. Представеното от Димитър Стоянов монографическо изследване представлява първи по рода си опит в нашата литература за цялостен теоретичен анализ на придобивния способ по чл. 78 ЗС с осмисляне на съдебната практика по прилагането му. Дисертацията запълва една отдавнашна празнина в българската правна книжнина и несъмнено ще бъде един необходим и ценен източник на теоретически и практически знания не само за науката, но и за практикуващи юристи и студенти, специализанти и докторанти в областта на частното право. Отделни въпроси, свързани с темата на дисертационния труд, са разгледани в научни доклади, изнесени от докторанта на научни конференции у нас и в чужбина и са публикувани като статии и студии в сборници с материали от съответния научен форум или в специализираната ни правна периодика, съобразно законовото изискване за наличие на научни публикации по темата на дисертационния труд преди допускането му до публична защита.

В структурно отношение дисертацията се състои от увод, четири глави, разделени на озаглавени параграфи, точки и подточки, както и заключение. Избраната структура е стройна, логична и много удачно обслужва целите на изследването. Работата е написана на ясен и точен юридически език, с прецизно използване на българската и чужда правна терминология.

Във въведението се обосновава актуалността на избраната тема, посочват се целите, предмета, структурата и методите на изследването. Формулирана е

научната теза на автора, подлежаща на доказване и е очертан кръгът от проблеми, на които се търси решение в основната част на труда.

В глава първа дисертантът изяснява подробно и задълбочено функциите, възникването и развитието на придобивния способ по чл. 78 ЗС, както и възприетите в чуждите правни системи модели за разрешаване на конфликта между интереса на първоначалния собственик на вещта и добросъвестния и приобретател. В самостоятелен параграф се проследява развитието на възгледите в чуждестранната и в нашата правна доктрина относно функциите на института на добросъвестното придобиване на движими вещи от несобственик в една ноза и неразглеждана до момента в литературата ни светлина, а именно с оглед на конфликта между интересите на досегашния собственик на движимата вещь и на добросъвестния ѝ приобретател. Основно достойнство на работата е, че тази научна теза е проведена последователно в труда и цялото изложение е подчинено на доказването ѝ. Осветяването на такъв класически вещноправен институт от един нов зрителен ъгъл е несъмнен принос в теорията и е от съществена полза за развитието на правото у нас. С вещина е анализирано разрешението на конфликта между интереса на собственика на движимата вещь и добросъвестния ѝ приобретател в римското частно право в светлината на господстващия в него принцип *'nemo plus iuris ad alium transferre potest, quam ipse habet'* (Ulp., D. 50, 17, 54). Обсъдени са отклоненията от този принцип и е обоснован изводът, че с изключение на отделни, специфични хипотези римското право не е познавало на никой от етапите на развитието си добросъвестното придобиване на движими вещи *'a non domino'* като самостоятелен първичен придобивен способ във вида, в който го познават съвременните законодателства. Интерес от теоретична гледна точка представлява тази част от изследването в глава първа, в която се анализира генезиса на добросъвестното придобиване на движими вещи, прехвърлени от несобственик и проследяването на пътя към неговото обособяване като самостоятелен първичен придобивен способ, предназначен да реши конфликта между интересите на досегашния собственик на движимата вещь и на добросъвестния ѝ приобретател. Дисертантът се е спрял подробно на ролята на старогерманското обичайно право за смекчаване на принципа *'ubi rem meam inventio, ibi vindico'* и за възприемане на идеята, че собственикът, който сам и по своя воля е поверил движимата си вещь на едно избрано от него лице, следва да носи риска от лошо направения избор, ако лицето, на което се е доверил, в нарушение на задължението си връщане на вещта на собственика ѝ я прехвърли на едно трето добросъвестно лице. Проследено е развитието на тази идея и обогатяването ѝ със съображенията за повишаване на сигурността на гражданския оборот в трудовете на френските теоретици и съдебна практика от VIII-ти век насам до утвърждаването на принципа, че при движимите вещи добросъвестното владение е равнозначно на наличие на юридическо основание (*'en fait meubles possession vaut titre'*). Особено задълбочено е анализиран процесът на рецепция на този институт в законодателството и съдебната ни практика след 1878 г. като за първи път са очертани четирите основни етапа, през които преминава тази рецепция. При всеки от тях е разкрито влиянието на френско-италианското и германското право за възприемането на едно или друго нормативно решение у нас. Последният

параграф от глава първа съдържа едно впечатляващо по широтата и дълбочината си сравнителноправно изследване на уредбата на този придобивен способ в зависимост от различни критерии, при което е направен сполучлив опит за извеждане на прилики и разлики между разрешенията в държави от различни правни семейства в съвременния свят. От направения преглед личи богатата правна култура и чуждозикови познания на дисертанта, позволяващи му да работи с първоизточници в тази високо специализирана материя.

Изложението в глава втора от труда е посетено на действието на придобивния способ по чл. 78 ЗС по отношение на обектите. Дисертантът анализира последователно приложното поле на придобиването по чл. 78 ал. 1 ЗС, изключението по чл. 78, ал. 2, изречение първо ЗС, отнасящо се до откраднатите и загубени вещи, както и изключението от това изключение по чл. 78, ал. 2, изречение второ ЗС, засягащо такива вещи, които са били прехвърлени на добросъвестния приобретател от държавно или общинско предприятие. Задълбочено и аналитично са изследвани юридическите признаци на понятията движими вещи и ценни книги на приносител като са открити редица специфични и недостатъчно изяснени въпроси относно приложението на придобиването по чл. 78 ЗС по отношение на граждански и естествени плодове, човешки органи, тъкани и клетки, съвкупности от вещи, включително колекции от културни ценности, архивни обирки, различни видове енергии, пари, платежни инструменти, финансови обезпечения. Отделено е специално място на възможността за добросъвестно придобиване на заложно право върху движими вещи и ценни книги на приносител, учредено от неособственик. Оригинални са разсъжденията на дисертанта по повод разликата между загубена вещ, която впоследствие е била намерена от едно лице по смисъла на чл. 87 и 88 ЗС, и движима вещ, открита при особените условия на чл. 91, ал. 1 ЗС като „заровена в земята, зазидана или скрита по друг начин, собственикът на която не може да бъде открит“. Изтъкнати са допълнителни аргументи срещу виждането за давностния характер на 3-годишния срок по чл. 78, ал. 2, изр. първо ЗС и е обоснован изводът за преклузивния му характер. В § 3 от глава втора на основата на задълбочено историческо тълкуване на разпоредбата на чл. 78 ал. 2, изречение второ ЗС се достига до приносния извод, че тя се нуждае от сериозно преосмисляне в духа на уместно направените и конкретно мотивирани от дисертанта предложения *de lege ferenda*.

В глава трета на дисертационния труд подробно са анализирани юридическите признаци на всеки от елементите на фактическия състав на придобивния способ по чл. 78 ЗС и е обоснован извода за неговия петчленен симултанен характер. Впечатление прави богатството от хипотези, обсъдени от автора при изясняване на отделните елементи от фактическия състав на придобиването по чл. 78 ЗС. При анализа е обхваната не само българската съдебна практика, но са обсъдени и интересни решения, постановени от чужди съдилища и становищата на доктрината по тях. Само като примери ще посоча анализа на приложението на придобивния способ по чл. 78 ЗС в случаите на две или повече последователни продажби на една и съща вещ от нейния досегашен собственик на няколко различни лица с предаване на вещта само в полза на последния по време купувач; също така и хипотезата на обратен или възвратен

финансов лизинг и др. Интерес представляват разсъжденията на автора относно годността на мнимото юридическо основание при придобиването по чл. 78 ЗС. Приносен характер има анализа по въпроса дали даването на задатък по чл. 93 ЗЗД под формата на движима вещ, ценна книга на приносител или пари в наличност може да служи като правно основание по смисъла на чл. 78, ал. 1 ЗС. Взема се отношение и по необсъждания до момента въпрос дали брачният договор може да изпълнява функциите на правно основание по смисъла на чл. 78 ЗС. В аналогична светлина е изследван и проблемът за смесените дарения, възнаградителните дарения, даренията с тежест, за доброволната и съдебната делба и др. При изследване на признака добросъвестност на приобретателя по чл. 78 ЗС дисертантът е направил мотивирано предложение *de lege ferenda* относно необходимостта от въвеждане на по-строги критерии и мащаб за добросъвестност на приобретателя на движима вещ или ценна книга на приносител по чл. 78 ЗС, които да включват изискването последният да не е знаел и от него да не може разумно да се очаква с оглед на обстоятелствата да е знаел, че прехвърлителят не е собственик. Подробно е аргументирал предложението с конституционната гарантираност и защитеност от закона на правото на собственост на досегашния собственик. Множество конкретни научни приноси съдържа изложението в § 2 от глава трета, в което докторантът съпоставя и разграничава фактическите състави на придобиването по чл. 78 ЗС от други случаи на придобиване на движими вещи и ценни книги на приносител, прехвърлени от неособственик. За първи път в нашата цивилистична теория са направени такива подробни и систематизирани аналитични отграничения на придобивния способ по чл. 78 ЗС от придобиването на движими вещи при условията на чл. 17, ал. 2 ЗЗД, чл. 24, ал. 5, изречение първо СК, чл. 138, ал. 1 ЗППЛК, чл. 482, ал. 1 ГПК, чл. 239, ал. 1 ДОПК и чл. 717к, ал. 1 ТЗ, по чл. 37, ал. 4 ЗОЗ и др. Не мога да не отбележа научната новост на труда и в частта му относно съотношението между фактическите състави на придобивния способ по чл. 78 ЗС и добросъвестното придобиване на права от наследствената маса, прехвърлени от призиден наследник, легитимиран с европейско удостоверение за наследство по чл. 69, § 4 от Регламент (ЕС) № 650/2012 г., в сила от 17. Август 2015 г.

Като логическо продължение на анализа в предходните глави на труда дисертантът обсъжда в последната, четвърта глава правната същност на придобивния способ по чл. 78 ЗС. Тази част от изследването разкрива може би най-ярко способността на дисертанта да прави задълбочени научни оценки и обобщения и да изгражда по-цялостни теоретични конструкции на основата на критично осмисляне на изразените в нашата и чуждестранната доктрина становища за същността на добросъвестното първично придобиване на движими вещи, прехвърлени от неособственик. Авторът е подходил по един оригинален начин, като е систематизирал разнообразните теоретични възгледи в две основни групи според това, дали при изясняването на естеството на този придобивен способ се изхожда от правнологическата конструкция на производните или на първичните придобивни способности. На сериозен критичен анализ са подложени редица теории в чуждата доктрина, които до момента не са били обсъждани у нас изобщо или са били само отбелязвани, но без достатъчно задълбочено критично обсъждане. Сред тях следва да бъдат отбелязани.

- легитимационната теория за същността на разглеждания придобивен способ;
- теорията за привидността на правото на прехвърлителя-несобственик;
- учението за „осъществената власт“ на прехвърлителя по предоставяне на владението на добросъвестния приобретател;
- теорията за „мигновената“ придобивна давност;
- теорията за надмощието на необоримата презумпция за собственост на добросъвестния владеец над правото на собственост на досегашния владеец;
- теорията за добросъвестно придобитото владение като ново, абстрактно основание за възникване на правото на собственост и други.

При тяхното критично обсъждане дисертантът води научна дискусия вещо, коректно и с уважение към чуждите нему виждания; излага сериозни и убедителни аргументи по същество, посочвайки конкретно в какво вижда несъстоятелността на една или друга научна теза. Този задълбочен анализ е солидна основа за достигане до научно обосноваване изводи на дисертанта за същността на придобиването по чл. 78, ал. 1 ЗС като самостоятелен способ за незабавно първично придобиване на правото на собственост *ex lege*, който не е разновидност на института на придобивната давност или на някой от другите придобивни способи по българското законодателство. Относно характера на 3-годишния срок по чл. 78, ал. 2, изр. първо ЗС авторът изтъква аргументирано, че в случая не е налице нито придобивна, нито погасителна давност, а срокът има преклузивен характер. Със самия факт на безрезултатното му изтичане правото на собственика на откраднатата или изгубена вещ да иска връщането ѝ от добросъвестния ѝ приобретател се прекратява *eo ipso* и добросъвестният приобретател на вещта става *ex lege*, по първичен начин неин собственик, стига да е придобил владението при наличие на всички изисквания по чл. 78, ал. 1 ЗС.

Особено наситен с оригинални научни разсъждения и изводи е последният параграф от глава четвърта на труда, в който дисертантът изследва за първи път в нашата цивилистична теория степента на съответствие между действащата уредба по чл. 78 ЗС и достиженията на европейската правна мисъл, намерили място в изготвени през изминалото столетие проекти за международно уеднаквяване на уредбата на разглеждания придобивен способ в международните граждански и търговски отношения. Обхванати са международните договори и проекти, съдържащи унифицирани стълкновителни и материални норми относно добросъвестното придобиване на движими вещи, прехвърлени от несобственик, включително проектите на ЮНИДРОА за създаване на еднообразен закон в тази материя от 1968 г. и 1974 г., както и уредбата в чл. VIII-3:101 и други от проекта за Обща референтна рамка от 2009 г. Обоснован е изводът, че във вижданията на съвременните правни мислители добросъвестното придобиване на движими вещи, прехвърлени от несобственик, представлява самостоятелен способ за незабавно първично придобиване *ex lege* на вещни права, който е напълно откъснат от идеята за „мигновената“ придобивна давност или от битуващите през изминалите столетия други теории за неговата правна същност.

Практическата стойност на рецензирания труд за развитието на нашата правна теория и съдебна практика се проявява най-вече в направените от

дисертанта конкретни предложения *de lege ferenda* за осъвременяване на действащата уредба по чл. 78 ЗС и за привеждането ѝ в съзвучие с най-новите тенденции и идеи относно разглеждания придобивен способ. Тези предложения са обосновани на много места в изследването и са систематично изведени в заключението на труда. Може би най-важното сред тях е предложението за изоставяне на отживялата времето си специална правна закрила на добросъвестния приобретател на откраднати или загубени движими вещи, продадени му от държавно или общинско предприятие по чл. 78, ал. 2, изречение второ ЗС и заместването ѝ с един съвременен критерий, който да отдава правно значение на обстоятелството, че такива вещи са били прехвърлени от лице в кръга на обикновената му дейност по занятие. Това предложение отчита в пълна степен пазарната среда, в която следва да се прилага разпоредбата на чл. 78, ал. 2, изречение второ ЗС. Полезно е и предложението за въвеждане на по-строги критерии и мащаб за добросъвестност на приобретателя при условията на чл. 78 ЗС, които да включват не само изискването същият да не е знаел, че прехвърлителят му е неособственик, но и според обстоятелствата да не е могъл да знае този правнозначим факт. Интерес буди и предложението на дисертанта тежестта по доказване на фактите, на които приобретателят основава възражението за своята добросъвестност да се възложи именно на него съобразно общите правила за разпределение на доказателствената тежест по чл. 154, ал. 1 ГПК. В този контекст убедително звучи аргументът, че по такъв начин ще се избегне неоправдания компромис с конституционно прогласената гарантираност и защитеност на правото на собственост на досегашния собственик и ще се достигне съзвучие с разрешението възприети в чл. VIII-3:101, § 1, буква "d" изречения първо и второ от проекта за Обща референтна рамка.

III. Посочените от докторанта четири съчинения по темата на дисертационния труд – а именно „Принципът „Nemo plus iuris” и някои отклонения от него при придобиването на движими вещи в римското право”. – В: *THEO NOSTER. Сборник в памет на гл. ас. Теодор Пиперков*, Ун. Издателство „Св. Кл. Охридски”, С., 2014, 209-227; „Правна защита на добросъвестния приобретател на движими вещи a non domino – необходимост от хармонизация на уредбата в Европейския съюз”. – *Съвр. право*, 2014, № 4, 60-79; „The conflict between the legal interests of the original owner and the good faith acquirer of movables – a comparative overview of the solutions”. – В: *Challenges of the Knowledge Society*, Bucharest, 2015, 295-305. Също и в списание „*Lex et scientia*”, 2015, № 1, 93-107 и „Необходими изменения в разпоредбата на чл. 78, ал. 2 от Закона за собствеността”. – В: *Год. НБУ Дел. „Право”*, [2014], С., НБУ, 2015, 243-315 възпроизвеждат в основната си част научни тези и аргументи, застъпени от автора в дисертационния му труд, поради което няма да ги рецензирам отделно. Те носят същото високо научно качество, каквото има предложеният на вниманието ни труд.

IV. Общата ми оценка за рецензирания труд на кандидата Димитър Стоянов е много висока. Намирам, че изследването не просто отговаря на установените изисквания за успешна защита на докторска дисертация в областта на правните науки, но и значително ги надхвърля. Трудът е посветен на теоретически важен и

практически значим проблем, който авторът е изследвал с творческа дързост и вещо познаване на материята. Работата впечатлява с богатството на научни и практически значими идеи, с множеството конкретно анализирани хипотези и с богатия на научни методи подход при провеждане на изследването. Не мога да не отбележа много доброто познаване от докторанта на теорията на гражданското и търговското право, както и широкия кръг наши и чужди научни съчинения, които е проучил и използвал, ярко демонстрирания стремеж към новаторски поглед и юридическо мислене, яския, прецизен юридически език, който прави труда, освен полезен, също и приятен за четене. Авторът е дал многобройни и убедителни доказателства в труда и останалите си публикации, че притежава задълбочени теоретични знания в областта на националното и чуждото частно право и има способност за самостоятелни научни изследвания. Изтъкнах само част от научните достойнства и приноси на изследването. За да не утежнявам допълнително обема на рецензията ще посоча само, че докторантът е проявил скромност при изброяване на научните приноси на труда си в част III от представения от него автореферат. Сигурен съм, че читателите на труда след отпечатването му, което горешо препоръчвам, ще открият и много други приноси и ползи за тяхната теоретична и практическа работа. Не може да има съмнение, че трудът е плод на иновативен, съвременен поглед на дисертанта върху един класически вещногравен институт и че направените в него анализи и предложения за усъвършенстване на уредбата по чл. 78 ЗС съдържат значими научни и научноприложни резултати, които представляват оригинален принос за развитието на българската правна наука и законодателство.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

УВАЖАЕМИ ЧЛЕНОВЕ НА НАУЧНОТО ЖУРИ,

По изложените по-горе съображения намирам, че кандидатът ДИМИТЪР ИВАНОВ СТОЯНОВ и представеният от него дисертационен труд на тема „Придобивният способ по чл. 78 от Закона за собствеността“ отговарят на всички изисквания по Закона за развитието на академичния състав в Република България, правилника за прилагането му и Приложение № 5 (Процедура за обучение на докторанти) към Наредбата за учебния процес на НОВ БЪЛГАРСКИ УНИВЕРСИТЕТ за даване на образователната и научна степен „доктор“. С оглед на това предлагам на научното жури по рецензираната дисертация да даде на ДИМИТЪР ИВАНОВ СТОЯНОВ образователната и научна степен „доктор“ по Научна област 3 Социални, стопански и правни науки, Професионално направление 3.6 Право, Научна специалност Гражданско и семейно право.

София, 24. април 2016 г.

Проф. д.ю.н. Владимир Богданов Петров

